

Woorden bij de gedachtenisviering van Huub Oosterhuis

Arnhem 20 mei 2023

Welkom door Moniek Siermann

Van harte welkom iedereen, van dichtbij of verder weg gekomen, bekend met deze plek of voor het eerst gekomen.

Wat ons bindt is de gedachtenis aan Huub Oosterhuis, overleden op 1e Paasdag... en nu, goed 40 dagen later staan we stil bij zijn leven. 40 dagen, een bijzonder bijbels getal en het gedenken van iemand 40 dagen na het overlijden krijgt in Nederland ook steeds meer bekendheid. In katholieke traditie kenden ze vroeger een zeswekendienst, in het buitenland kennen ze ook verschillende tradities, zoals in Indonesie, daar komen ze na 40 dagen weer bij elkaar om samen te eten.

De hectiek van de eerste dagen, weken na een overlijden zijn voorbij en gevoelsmatig is 40 dagen dan een bezield moment om verhalen op te halen, het leven te eren, te herinneren en te huilen, te delen en te lachen en in ons geval ook: samen te zingen!

Iedereen heeft zo haar of zijn eigen herinneringen aan Huub, en ik vermoed dat voor velen wáár is, dat zijn liederen, zijn gedachtegoed een groot verschil heeft gemaakt in onze geloofsbeleving. De vaste, stellige zekerheden werden vragenderwijs geopend. God, wie God? durfde hij te schrijven.

Vastgeroeste dogma's, hoog-kerkelijke taal wist Huub poëtisch om te zetten in ruime verbeeldende taal en dat hielp ons verder in ons geloofsdenken, waardoor we niet afhaakten, maar verder bleven zoeken en soms even vinden.

We zijn hem dankbaar voor zijn grote schat aan liederen en teksten. Zinnen, of woorden, die soms ineens heel diep raken. En als je ze zingt komen ze nog sterker binnen.

En we zijn hem dankbaar voor zijn voorbeeld, zijn stugge volhouden samen met anderen, om los van kerkelijke kaders een bezield verband, een vrijplaats, op te richten. Ik heb me door hem altijd gesteund gevoeld ook bij de oprichting van deze ekklesia. Een gemeenschap waar we niet uit gewoonte of verplichting naar toe komen. Maar we komen samen om ons te laten raken door de Schrift: door de psalmen, door Huub zo toegankelijk en vrij vertaald, of door de oude bijbelse verhalen, die ons ook vandaag de dag nog steeds wat te vertellen hebben...

Laten we deze viering daarom beginnen met het openen van De Schrift... en laten we licht ontsteken

Laten we stil worden en in die stilte
mogen onze eigen herinneringen aan de grote dichter Huub Oosterhuis boven komen...

[stilte]

Laten we zingen, want enkel te zingen zijt gij...

Woord door Kees Kok

De liederen van Huub Oosterhuis, zaliger gedachtenis, zijn geschreven in de kantlijn van de bijbel, met name van de Psalmen en de Profeten.

In de bijbel heerst, in tegenstelling tot veel heersende mening, een grote realiteitszin, een 'zien wat is'. De bijbelse zieners zien dat deze wereld niet de ware is. Veel Psalmen roepen vanuit de diepten van het menselijk bestaan om antwoord, naar een Jij die zwijgt en zich maar niet laat zien, die onzichtbaar en onvindbaar is. Ook de profeten hebben doorgaans geen goed woord over voor deze wereld - en geef ze eens ongelijk. Tot op vandaag roepen profeten en klokkenluiders vaak tegen dovemansoren. Dat klinkt ook allemaal in Huubs liederen door. Voor sommigen is dat allemaal te machtig, zoals het dagelijks nieuws hun te machtig is. Maar net als in Psalmen en Profeten is er altijd wel een kiertje licht, 'kieren morgenlicht' aan het eind van de tunnel, altijd en overal wel een 'zien, soms even'. Of, zoals het bekende lied van Leonard Cohen het, vrij vertaald, zegt: in alle dingen zit wel een kier waar het licht doorheen piept.

We blijven altijd zoeken naar lichtpunten in de duisternis van deze wereld van oorlog, stikstof, droogte en overstromingen, van depressies en stijgende zelfmoordcijfers onder jongeren. 'Scheur de duisternis,' roepen we namens onszelf en namens alle slachtoffers tegen die Jij. 'Zend een glimp van jou naar mij,' smeken wij de schepper van het licht. Dat hij zijn hart naar ons keert. Dat hij ons hart in ons keert, omkeert naar zijn licht.

Lidwina las ons zojuist nog het 'Lied vandaag nog' voor. Dat heette oorspronkelijk 'Lied van David'. Maar het is natuurlijk ook een lied van Huub en dat zou het ook voor ons kunnen zijn. Want dat die 'blinde engel van de dood' er ook voor ons aankomt, snel of langzaam, over 2, 3, zeventig of tachtig jaar, is een onontkoombaar gegeven. Dat hoeft ons niet per se verdrietig te maken. Het kan ons er wel aan helpen herinneren dat er nog heel veel te leven valt, veel meer dan we vaak doen. Huub schreef het lied toen hij tegen de zestig liep. Hij vraagt, - uiteraard mede namens allen die dat lied in de mond nemen -, of hij vandaag nog in leven mag blijven, om alle dingen te doen die het leven zin geven: schrijven, de liefde bedrijven, nieuwe kinderen baren, hoge zeeën overvaren - en geen zee te hoog -, om nog eens en telkens opnieuw de wisseling der seizoenen beleven, al is dat met de klimaatverandering steeds moeilijker. En dan natuurlijk samenzijn met al je liefsten, bij een vuur. Dat is leven, leven in het volle licht, vandaag en godweet morgen en overmorgen, iedere dag opnieuw: doen, zien, iemand voor iemand zijn, het verschil maken.

Huub heeft na dit lied nog heel veel geschreven en veel tijd met zijn liefsten doorgebracht, 'de een nog liever dan de ander'. Hij is geen hoge zeeën overgevaren. De zee aan het strand van het Zuid-Franse St. Clair, waar veel van zijn liederen geboren zijn - ook een soort nieuwe kinderen - was genoeg zee voor hem. Hij schreef zijn liederen voor zijn ekklesia en voor talloze andere ekklesia's, kerken en gemeenten, overal waar mensen, groot en klein, in vrede samenkomen 'temidden van wat brood en wijn.' Vriend en vreemde, bijeen in 'huizen waar alles woont', Rode Hoeden en Nieuwe Liefdes, en huizen zoals dit, hier. Overal waar ze met liefde en aandacht worden gezongen, brengen ze glimpen verlichting

Ja, de liederen van Huub zijn realistisch, ze benoemen de duisternissen van deze wereld, maar ze zijn niet lichtschuw. Ze zijn geschreven voor de zevende dag, om daar licht en rust te brengen, en troost.

Zo heeft hij ook de Psalmen naar ons toe vertaald - die 'mateloze teksten vol afgrond en zevende hemel'. We kunnen onze vragen en twijfels erin herkennen. Zoals in zijn Psalm 23. Dat begint niet meteen vanuit de rotsvaste overtuiging van 'De Heer is mijn herder, het ontbreekt mij aan niets.', maar met verlangen, verwachting: 'Was jij mijn herder, niets zou mij ontbreken.' Jij mijn herder?, vraagteken, Ik mag het hopen. Maar het laatste refrein is die vraag, een vaststelling geworden. Misschien nog niet zo rotsvast, maar toch met overtuiging te zingen: 'Jij mijn herder, het zal mij nooit aan iets ontbreken'.

En hoe mooi is de nuance die hij aanbracht in vers 4 van dezelfde Psalm. De gangbare vertalingen luiden: 'Zelfs al ga ik door een dal van diepe duisternis, ik vrees geen kwaad.' Huub maakte daarvan: 'Moet ik de afgrond in, de doodsvallei, ik zal bang zijn'. Allicht, wie zou er niet bang zijn? Maar hij voegde eraan toe: 'ben jij naast mij, ik zal niet doodgaan van angst.'

Ben je bang?, vroeg ik hem toen hij me met een soort verbazing in zijn verzwakte, naar adem zoekende stem vertelde dat hij sterven ging. 'Nee,' zei hij gedecideerd. Wist hij toen al dat die Jij, die van het licht, naast hem was? Dat de duisternis zijn licht niet zou overheersen?

Zo moge het zijn.